

Professionalisering van de Welzijnswerker

Diamant reflectie: een Reflectie-instrument voor Praktijkleren door en voor Studenten

drs. Marijke Sniekers, onderzoeker
drs. Johan Dinjens, onderzoeker
dr. Caroline Lamers, onderzoeker
dr. Marianne Potting, onderzoeker

dr. Nol Reverda, projectleider/lector

CESRT / Lectoraat Sociale Integratie
Hogeschool Zuyd
Maastricht, september 2009

CESRT *lectoraat* Sociale Integratie

Comparative European Social Research and Theory (CESRT) is een kenniskring van Hogeschool Zuyd verankerd in de faculteit Sociale Studies. CESRT heeft als doel een bijdrage te leveren aan het curriculum van sociaal werk opleidingen en het professionaliseren van docenten. Door het uitvoeren van toegepast onderzoek biedt CESRT ook een kwaliteitsimpuls aan de sociale beroepspraktijk. Thematisch staat binnen CESRT het proces van sociale uitsluiting en insluiting centraal.

Copyright © CESRT/Hogeschool Zuyd. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbende.

CESRT / Hogeschool Zuyd

Bezoekadres:	Brusselseweg 150 6217 HB Maastricht
Postadres:	Postbus 634 6200 AP Maastricht
Telefoon:	043 - 34 66 600
Fax:	043 - 34 66 619
E-mail:	cesrt@hszuyd.nl
Website:	http://cesrt.hszuyd.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
Diamant reflectie	3
Handleiding	5
Bronnen	9

INLEIDING

De diamant reflectie als reflectie-instrument is voor het onderzoeksproject Procivi ontwikkeld door en voor studenten. Lectoraat CESRT van Hogeschool Zuyd en de welzijnsorganisaties Trajekt en Wel.Kom zijn partners in dit project. In Procivi staan professionaliteit, professionalisering en (reflectie op) werkpraktijken in het welzijnswerk centraal (Sniekers, Dinjens, Lamers, Potting, en Reverda, 2009). Dit is ook het geval bij studenten die binnen de opleiding Social Work opgeleid worden. Zes studenten¹ CMV, SPH en MWD van Hogeschool Zuyd hebben in opdracht van CESRT de diamantfiguur ontwikkeld en de vragen opgesteld, die als basis dienen voor dit reflectiedocument. CESRT heeft de studenten gevraagd om een reflectie-instrument te ontwikkelen omdat gedurende het project Procivi is gebleken dat reflectie essentieel is voor een professional in het welzijnswerk.

Onderzoekers hebben in samenwerking met welzijnsprofessionals reflectie-instrumenten voor professionals ontwikkeld (Lamers, van Engelen, Dinjens, Potting, Sniekers, en Reverda, 2009; Lamers, Dinjens, Potting, Sniekers, van Engelen, en Reverda, 2009). Deze Diamant reflectie hebben de studenten in samenwerking met de onderzoekers ontwikkeld.

Studenten starten bij aanvang van hun opleiding ook met reflectie, op zowel hun studieloopbaan als op praktijkleren. De bedoeling van het ontwerpen van dit reflectie-instrument is dat het door studenten zelf ontwikkeld wordt, vanuit een praktijkperspectief. De studenten kennen zelf het beste hun eigen ervaringen vanuit werkveld en opleiding. Om die reden zijn vierdejaars studenten gevraagd, want zij hebben de meeste werkervaring kunnen opdoen, zijn bekend met het werkveld en met wat de opleiding van hen vraagt ten aanzien van reflectie. De keuze voor studenten van zowel de MWD, SPH en CMV opleiding is bewust gemaakt, omdat de volgende generaties studenten in Social Work worden opgeleid; een brede bachelor in het welzijnsdomein. Dit diamantmodel en bijbehorende vragen zijn dus door studenten voor studenten opgesteld. Het doel is om studenten Social Work te ondersteunen met reflecteren op de werkpraktijk tijdens hun praktijkleren in het derde studiejaar.

¹ Met dank aan Niki Borro, Willem Dohmen, Tamara Heuts, Ilona Meuwissen, Jan Steunenberg en Naomi Zeegers (april-mei, 2009)

DIAMANT REFLECTIE

‘de schatkaart naar jouw professionaliteit’

Verdieping + Controle = bewustwording, reflectie en verantwoording

Verantwoording²

In het sociaal agogisch werkveld moet je als toekomstig professional je handelen altijd kunnen legitimeren. Reflectie en bewustwording gaan hieraan vooraf. Het diamantmodel is een middel om je eigen handelen zichtbaar te maken om je handelen vervolgens te kunnen beargumenteren. De diamant maakt het competentiesysteem visueel inzichtelijk. Het is een nieuwe manier van reflecteren op je werkpraktijk. Middels deze reflectie kun jij als student gemakkelijker komen tot inzicht in het behalen van je competenties in je werkpraktijk. Je kunt er achter komen op welke segmenten jij doorgaans veel of weinig reflecteert.

Werkpraktijk

In dit reflectie-instrument gebruiken we het woord werkpraktijk voor het werk dat je doet. Het kan zijn dat je aan een kortlopend project werkt. Het kan ook zijn dat je aan een langdurig of kleinschalig project werkt. Of misschien doe je niet mee aan een project, maar zet je activiteiten op of begeleid je mensen. Jouw werkzaamheden kunnen ook binnen de reguliere werkzaamheden van de organisatie vallen. Deze zijn enkele vormen van werkpraktijken. Omdat er zoveel variatie in het welzijnswerk is, gebruiken als overkoepelende term voor die variatie aan werkzaamheden het woord “werkpraktijk”.

Diamant reflectie: de schatkaart naar jouw professionaliteit

Dit reflectie-instrument noemen we de schatkaart naar jouw professionaliteit. Hiermee kun jij als student namelijk een route uitstippelen om jezelf te ontwikkelen in een professional die kritisch naar zijn eigen handelen en handelingscontext kijkt. Een schatkaart wijst je de weg naar de schat. De diamant staat symbool voor de schat. Diamanten worden geslepen totdat ze een schitterend juweel zijn. Zo schaaft jij ook aan je eigen ontwikkeling. Elk nieuw project, elke nieuwe cliënt, methodiek, werkwijze of

² De volgende tekst is opgesteld door Niki Borro, Willem Dohmen, Tamara Heuts, Ilona Meuwissen, Jan Steunenbergh en Naomi Zeegers (april-mei, 2009) en aangepast door de onderzoekers van CESRT.

praktijksituatie is een reden om je af te vragen of de route die je hebt uitgestippeld nog de juiste route is die je moet en wilt volgen.

Dit instrument zet je in tijdens je praktijkleren. Op die manier zorg je ervoor dat je handelen geen onbewuste vanzelfsprekendheid en dagelijkse routine wordt. Op die manier sta je regelmatig stil bij wat je doet, voor wie, waarom en hoe. En zo houdt je de controle over je eigen leerproces en persoonlijke professionele ontwikkeling. Als je dit voor jezelf helder hebt, is je professionele legitimering en verantwoording naar anderen nog maar een kleine stap verder. Je kunt jezelf verschillende vragen stellen zoals: waar ben ik mee bezig en waarom? Hierbij reflecteer je op je werkpraktijk. Aan de hand van de vragen kom je tot verdieping en bewustwording van je werkpraktijk, die de basis vormt van professionele verantwoording. Jouw professionaliteit is je schat.

HANDLEIDING

De diamantreflectie bestaat uit twee onderdelen: de figuur van de diamant zelf, en reflectievragen.

In de *diamantfiguur* (zie figuur 1) staan de drie segmenten van de competenties weergegeven die je als social worker dient te bezitten:

- 1: Sociaal agogisch handelen
- 2: Werken in en vanuit een (zelfgecreëerde) arbeidsomgeving
- 3: Werken aan professionaliteit en professionalisering

Elke segment is in drie delen gesplitst. Deze drie delen staan voor de drie niveaus: micro-, meso- en macroniveau.

De *reflectievragen* zijn vanuit een helikopterperspectief opgesteld. Je hangt als het ware boven jezelf. Je kijkt vanuit de lucht naar jezelf. Je volgt de route op de schatkaart door jezelf de reflectievragen te stellen om tot verdieping en/of bewustwording te komen.

Je begint vanuit jezelf: jij staat centraal. Je hebt een praktijksituatie meegemaakt tijdens je praktijkleren. Bij de diamant kun je je startpositie zelf bepalen. De verdieping richt zich op een werkpraktijk uit het verleden, waar je dieper over nadenkt. De bewustwording richt zich erop wat je met de werkpraktijk wilt in de toekomst.

Kies je voor verdieping, dan begin je aan de top van de diamant (en bij de verdiepings- en bewustwordingsvragen). Kies je voor bewustwording, dan begin je in het midden waar de diamant het breedst is (bij de bewustwordingsvragen).

Je gaat voor jezelf je werkpraktijk analyseren, middels de reflectievragen. Je bekijkt bij welke segmenten de antwoorden op de reflectievragen thuishoren. Daarna bekijk je per segment bij welk niveau de antwoorden passen. Uiteindelijk kom je weer bij jezelf uit aan de onderkant van de diamant en met ideeën voor de toekomst.

Extra tips:

- Je kunt aftekenen op welke segmenten je hebt gereflecteerd zodat duidelijk wordt welke segmenten meer aandacht verdienen. Hierdoor krijg je overzicht van je werkpraktijk en de actoren, gevolgen, verbanden ermee te maken hebben.
- De vragen kun je jezelf ook stellen als je nog volop aan het werk bent zit en even niet meer weet hoe je verder moet en welke kant je op wilt. Hiermee krijg je nieuwe inzichten en ideeën over waar je je nog op kunt richten in het verdere verloop van je praktijkleren.

Verdiepings- en bewustwordingsvragen (verleden – van top naar midden)

1. *Werkpraktijk*

- Naam, locatie en tijdspanne, organisatie (uitleg van doel, visie, missie, beleid)
- Belanghebbenden (doelgroep, opdrachtgever, collega's, vrijwilligers, samenwerkingspartners etc.)
- Historie van werkpraktijk (ontwikkeling in loop der tijd)
- Wat zijn de doelstellingen? Wat was de aanleiding van de doelstellingen?
- Wat is de maatschappelijke context? Wat is het achterliggende sociaal vraagstuk?

2. *Eigen visie*

- Wat is mijn visie?
- Wat maakt deze werkpraktijk bijzonder?
- Wat is de meerwaarde voor wie van deze werkpraktijk?

3. *Belangen*

- Welke belangen spelen er? Voor wie?
- Hoe ervaar ik die belangen?
- Wat is mijn positie in dit spanningsveld?

4. *Jezelf als aankomend professional*

- Welke rol neem ik aan?
- Welke taken neem ik op me?
- Wat levert dit op in de werkpraktijk voor de verschillende belanghebbenden?

5. *Doelstelling*

- Wat is mijn doelstelling in deze werkpraktijk?
- Hoe sluit dat aan bij het instellingsbeleid?
- Hoe sluit dat aan bij het overheidsbeleid (lokaal, regionaal, provinciaal, landelijk)

6. *Strategie om doel te bereiken*

- Wat is mijn strategie?
- Welke activiteiten wil ik inzetten?
- Hoe sluiten de activiteiten aan bij mijn doelen?

7. *Belanghebbenden (doelgroep, vrijwilligers, collega's, organisatie, samenwerkingspartners etc)?*

- Welke rol spelen anderen bij het bereiken van mijn doel
- Hoe zijn de rollen, taken en verantwoordelijkheden verdeeld om doel te bereiken?
- Hoe handelen de belanghebbenden?

8. *Handelen van jezelf als aankomend professional*

- Wat zijn mijn intuïtieve handelingen?
- Welke methodieken heb ik gebruikt? Waarom deze?
- Welke invloed hebben mijn socialisatie, opvoeding, normen en waarden op mijn handelen?

9. *Evaluatie*

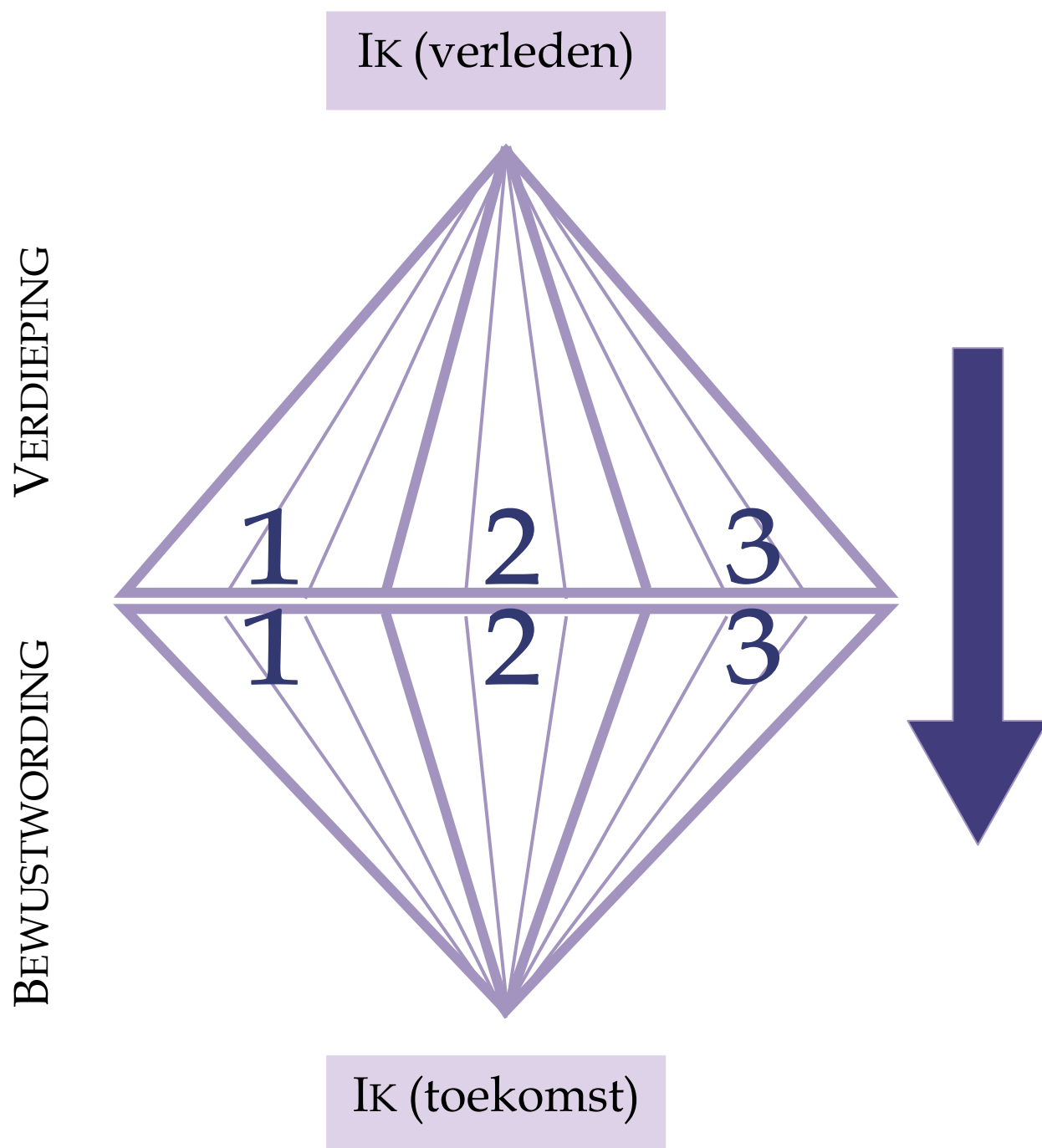
- Welke resultaten heb je bereikt? Welke successen heb je behaald?
- Hoe ben je achter deze successen en resultaten gekomen?
- Wat ging er goed en wat ging minder goed?

10. *Niveaus en competenties*

- In welk segment plaats ik de werkpraktijk?
- Hoe bekijk ik de werkpraktijk vanuit micro- meso- en macroniveau?
- Welke competentie behoort bij deze werkpraktijk?

Bewustwordingsvragen (toekomst – van midden naar onderkant)

1. Wat heb ik nu uit deze werkpraktijk geleerd voor de toekomst?
2. Wat neem ik me voor om in soortgelijke werkpraktijken weer te doen?
3. Wat ga ik in soortgelijke werkpraktijken juist anders aanpakken?
4. Wat betekent bovengenoemde werkpraktijk voor mij als toekomstig professional?
5. Beschrijf de relatie tussen de werkpraktijk, de segmenten en de niveaus.

Figuur Diamantmodel

BRONNEN

Sniekers, M.M.C., Dinjens, J.M.L., Lamers, C.T.J., Potting, M.A.C. en Reverda, N. (2009). *Professionalisering van de welzijnswerker - een terugblik op twee jaar Procivi*. Maastricht: Cesrt, Hogeschool Zuyd.

Lamers, C.T.J., van Engelen, E.I.S.M., Dinjens, J.M.L., Potting, M.A.C., Sniekers, M.M.C., en Reverda, N. (2009). *Professionalisering van de welzijnswerker: Zelfreflectie als instrument*. Maastricht: Cesrt, Hogeschool Zuyd.

Lamers, C.T.J., Dinjens, J.M.L., Potting, M.A.C., Sniekers, M.M.C., van Engelen, E.I.S.M., en Reverda, N. (2009). *Professionalisering van de welzijnswerker: Zelfreflectie als instrument. De verkorte versie: de Procivi Quick scan*. Maastricht: Cesrt, Hogeschool Zuyd.